

**BOLALARNING TASVIRIY SAN'ATGA BO'LGAN QIZIQISHLARINI
MUZEYLAR ORQALI RIVOJLANTIRISH ISHLARI.****Sariyeva Gulnoza Irgashevna ¹**¹ "Termiz" davlat muzey-qo'riqxonasi ilmiy xodim**MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:**

Received:23.02.2025

Revised: 24.02.2025

Accepted:25.02.2025

Ushbu maqolada mamlakatimizning bugungi xalqning ma'naviy dunyosini boyitish, yosh avlodni Vatanga muhabbat va sadoqat ruhida tarbiyalashda muzeylarning o'rni haqida ma'lumot beriladi.

KALIT SO'ZLAR:

Muzey
terminologiyasi,
muzeyshunoslik, muzey,
muzey, muzey
pedagogikasi, A.
Lixtvark, A.Reyxven va
G.Froydental muzey
auditoriyasi.

KIRISH. Ma'lumki, mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotiga hissa qo'shadigan malakali mutaxassis kadrlar tayyorlash bevosita ta'lim tizimining rivojiga bog'liq bo'lib, bu borada mustaqil fikrlaydigan, ijodkor, tadbirkor, tashabbuskor shaxsni voyaga etkazish bugungi kunda davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda.

Har qanday davlat taraqqiyot sari intilar ekan, doimo tarixga nazar tashlab, mavjud urf-odatlar, an'analar va qadimiy yodgorliklarni o'rganishga va saqlashga intilishi tabiiy. Ayniqsa bu borada muzeylarning o'rni beqiyosdir. Chunki muzeylar o'tmishdan kelgan tarixiy madaniyat, ma'rifat, tabiat yodgorliklarining yaxlit tizimiga solingan yig'indisi bo'lib amaldagi qonun-qoidaga muvofiq ravishda saqlanadi va namoyish qilinadi. Muzeylar — tarixning sirli xilqatlarini o'zida mujassam etgan holda xalqlar madaniyatini,

qadriyatlarini tarannum etuvchi maskan va davlatlarni birbirlariga yaqinlashtiruvchi ko'prik hisoblanadi. Shu bilan birga, xalqning ma'naviy dunyosini boyitish, yosh avlodni Vatanga muhabbat va sadoqat ruhida tarbiyalashda ham muzeylarning o'rni beqiyos. Muzeylar har bir xalq tarixi, madaniyati, turmush tarzi, milliy an'ana va qadriyatlarini o'rganish, ularni targ'ib etish va kelgusi avlodlarga etkazishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Muzeylar madaniy-ma'rifiy muassasa hisoblanib, uning vazifasi tarixiy hujjatlar, madaniy va ma'naviy yodgorliklarni to'plash, tabiiy boyliklardan namunalar jamlash va saqlash, ularni ilmiy jihatdan o'rganib ko'rgazmalarga qo'yish va keng xalq ommasiga havola qilishdan iborat. Muzeylar aholining keng tabaqalari o'rtasida madaniy-ma'rifiy ishlarni olib boradi. Muzeylar faoliyati xalqning tarixiy taraqqiyot jarayonida rivojlanib borishi, qo'lga kiritgan yutuqlari hamda qoldirgan boy madaniy-ma'naviy merosi xususida juda katta bilimlar beradi. Muzeylar madaniy-ma'rifiy muassasa sifatida ommaning ijtimoiy ehtiyojlarini qondirish, ularni ma'naviy kamolotga etkazishning eng etakchi vositalaridan hisoblanadi.

Bolalarni muzeylarga jalb qilishning ba'zi usullari:

Interaktiv eksponatlar: Bolalar o'z qo'llari bilan ishlashi, o'ynashi, tajriba o'tkazishi mumkin bo'lgan eksponatlar ularni jalb qilishning eng samarali usulidir. Masalan, rasm chizish stendlari, haykaltaroshlik ustaxonalari, virtual haqiqat o'yinlari va boshqalar.

Bolalar uchun mo'ljallangan dasturlar: Muzeylar bolalar uchun maxsus dasturlar, ekskursiyalar, o'yinlar va amaliy mashg'ulotlar tashkil qilishi mumkin. Bu dasturlar san'at asarlari haqida qiziqarli ma'lumotlarni o'rganish, ularni yaratish jarayonini tushunish va o'zlarini san'atkor sifatida sinab ko'rish imkonini beradi.

Oilaviy tadbirlar: Muzeylar oilaviy tadbirlar, masalan, san'at asarlari bo'yicha o'yinlar, rasm chizish tanlovlari, teatrlashtirilgan tomoshalar tashkil qilishi mumkin. Bu tadbirlar bolalarni san'atga jalb qilish bilan birga, oilaviy dam olishni ham ta'minlaydi.

San'at asarlarini o'rganishning yangi usullari: Bolalarning diqqat-e'tiborini jalb qilish uchun muzeylar san'at asarlarini o'rganishning yangi usullarini qo'llashi mumkin. Masalan, audio-vizual materiallar, interaktiv ekranlar, 3D modellash va boshqalar.

San'atkorlar bilan uchrashuvlar: Bolalarni san'atkorlar bilan uchrashtirish ularga san'atning sirlarini ochib berishga, ularning ishlari haqida bilib olishga va ular bilan muloqot qilishga imkon beradi.

Muzeylar bolalarni san'atga jalb qilishda quyidagi masalalarni hisobga olishi kerak:

Bolalarning yoshini hisobga olish: Har bir yosh guruhining qiziqishlari va qobiliyatlari turlicha bo'ladi. Shuning uchun muzeylar turli yoshdagi bolalar uchun mo'ljallangan dasturlarni ishlab chiqishi kerak.

Qiziqarli va tushunarli tilni qo'llash: Bolalar uchun san'at asarlari haqida tushunarli va qiziqarli tarzda ma'lumot berish muhimdir.

Interaktivlikni ta'minlash: Bolalar o'zlarini faol ishtirokchi sifatida his qilishlari uchun muzeylar interaktiv eksponatlar va dasturlarni yaratishi kerak.

Bolalarning xavfsizligini ta'minlash: Muzeylar bolalar uchun xavfsiz muhit yaratishga e'tibor qaratishi kerak.

Muzey pedagogikasi - pedagogika, psixologiya va muzeyshunoslikning o'zaro uyg'unligi natijasida shakllangan fan yo'nalishi hisoblanib, u dastlab tushuncha sifatida XX asr boshlarida Germaniyada shakllangan hamda ilmiy muomalaga kiritilgan. Muzey pedagogikasining hayotga tatbiq etilishi A. Lixtvark, A.Reyxven va G.Froydental nomlari bilan bog'liq. Avvaliga bu soha o'quvchilar bilan ishlashga mo'ljallangan muzey faoliyatining bir yo'nalishi sifatida talqin etildi. 1913-yilda A.Lixtvark birinchi marta muzeyning ma'rifiy maskan sifatidagi ahamiyati g'oyasini shakllantirdi va tashrif buyuruvchi bilan muloqotda yangi usullarni taklif etdi²⁹. Muzeylarda maktab tizimidagi mashg'ulotlarni o'tish metodikasi ilk bor G.Froydental tomonidan ishlab chiqilgan. Shuningdek, u muzey muhitida ta'lim jarayonini tashkil etish uchun pedagogning zarurligini ta'kidlab, ushbu mutaxassisga "muzey pedagogi" nomi berilishini taklif qildi³⁰. XXI asr boshlariga kelib muzeylarda o'quvchi va talabalar bilan ishlash jarayonlari birmuncha faollashdi. O'quvchilar toifasi, o'z navbatida, yosh jihatidan

maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyalanuvchilari, boshlang'ich sinf, o'rta sinf

o'quvchilari, litsey-kollej o'quvchilari, shuningdek, oliy ta'lim muassasasi talabalari guruhlariga bo'linadi. Muzey mutaxassislari yuqorida qayd etilgan har bir guruh bilan alohida muloqotga kirishadi. Bu davrda o'quvchi va talabalar bilan ishlash tajribasi yangi yo'nalishlarda takomillashtirilgan bo'lsa, maktabgacha ta'lim muassasalari bilan muloqot shakllari birinchi bor yo'lga qo'yildi. Sababi, bunday kichik yoshdagi auditoriya bilan ishlash XXI asrgacha O'zbekiston muzeylarida to'laqonli shakllanmagan edi. Albatta, maktab ta'tili vaqtida muzeylar kichik yoshdagi tashrif buyuruvchilar bilan to'lib ketishi sir emas. Yosh bolalarni muzeyga intilishi va qiziqishi doimiy bo'lib, ular turli tadbir

²⁹ Mavrulov A.A, Saidboboyev Z.A. Muзейshunoslik. 2018. - T.: "Turon-Iqbol", 2018.-75 b

³⁰ Делибалтова В.К, Бактыбаев Ж.Ш. Вестник КазНУ. Серия «Педагогические науки». №1 (41). 2014

ishtirokchilarining ko'pchilik qismini tashkil etib kelgan. Muzeylarda kichik auditoriya bilan ishlashning maxsus yo'nalishi va usullari deyarli rivojlanmaganligi sababli, odatda, o'qituvchilar muzeyga bolalarni asosan 5-sinfдан boshlab olib borar edilar. Ma'lumki, XX asr boshlaridan boshlab, ba'zi muzey va maktab muzeylarida 4 yoshdan 10 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun maxsus loyihalar ham bo'lgan. XX asrning 90-yillariga kelib esa, muzeylarda kichik yoshdagi tashrif buyuruvchilar uchun tadbirlar o'tkazish ommaviy tus oldi. Lekin, hali bu yoshdagi auditoriya bilan ishlashning shakl va usullari bo'yicha pedagogikpsixologik bilimlar talab darajasida emas edi. Aslida bolalarni estetik ruhda tarbiyalash va ularning ma'naviyatini shakllantirish eng muhim masalalardan biri hisoblanadi.

Xulosa: Bolalarning tasviriy san'atga bo'lgan qiziqishlarini rivojlantirish uchun muzeylar ularni jalb qilishning turli usullarini qo'llashi kerak. Bu usullar bolalarni san'atga jalb qilish, ularning qiziqishlarini uyg'otish va ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirishga yordam beradi. Shunday qilib, qadimgi tarixdan guvohlik beruvchi asl osori atiqalarni saqlovchi muzey hozirgacha o'zining qadrini yo'qotmagan, insonni tarix va madaniyat dunyosiga olib kiruvchi maskan hisoblanadi. Ma'lum ma'noda muzey bolalarga atrofmuhitdagi rivojlanishning murakkabligi va davomiyligi haqidagi tassavurni beradi. Tarixiy va madaniy faktlar, mashhur nomlar, har bir davrning o'ziga xos xususiyatlari nafaqat bolalarning qalbida, balki xotirasida bir umrga qoladi.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh. Yangi O'zbekiston-strategiyasi. -Toshkent: O'zbekiston 2021. 464 b.
2. Mavrulov A.A, Saidboboyev Z.A. Muzeyshunoslik. O'quv qo'llanma. / O'zbekistonning eng yangi tarixi masalalari bo'yicha Muvofiqlashtiruvchi-metodik markaz, 2018. - T.: "Turon-Iqbol", 2018.-260 b.
3. Ismailova J.X., Nishanova K.S., Muxamedova M.S. Muzey va jamiyat. – T.: Chinor ЭНК, 2015. – 176 b
4. Delibaltova V.K, Bактыбаев J.Sh. Vestnik KazNU. Seriya «Pedagogicheskie nauki». №1 (41). 2014